

บทที่ 5

การปฏิวัติอุตสาหกรรม : พิจารณาในเชิงสังคมวิทยาการเมือง

1. ความนำ

1.1 ประวัติศาสตร์ของอารยธรรมของมนุษยชาติมีเหตุการณ์ที่สำคัญใหญ่ ๆ ไม่กี่ครั้งที่สำคัญยิ่งในช่วงเวลาประมาณ 200 ปีมาแล้ว ได้แก่ การปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution)¹ ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงหลังของศตวรรษที่ 18 อันมีความหมายต่อความเป็นไปของโลกปัจจุบันมาก

การปฏิวัติอุตสาหกรรมหมายถึง การสิ้นสุดของมัธยสมัยและเข้าสู่ยุคที่เรียกว่าสมัยใหม่ (modern) ยุคอุตสาหกรรมมีการเปลี่ยนสภาพจากการเกษตรกรรม ซึ่งผลิตเพื่อยังชีพมาสู่การผลิตเพื่อการขาย มีการเปลี่ยนแปลงจากการใช้แรงคนมาเป็นการใช้เครื่องทุนแรง คือเครื่องจักรนานาประเภท

1.2 ขณะที่ระบบสังคมฟื้นฟูและอำนาจทางโลกของศาสนาเสื่อมลง การคิดค้นทางวิทยาศาสตร์และใช้หลักเหตุผลหรือตรรกนัย (rationality) ได้เจริญก้าวหน้าขึ้น ในยุคนี้ได้เกิดนักวิทยาศาสตร์สำคัญ เช่น คอปเปอร์นิคัส (Copernicus, 1473-1543), กาลิเลโอ (Galileo, 1564-1642), นิวตัน (Newton, 1642-1727) และมีการค้นพบกฎธรรมชาติต่าง ๆ ซึ่งนำไปสู่การปฏิวัติในระบบความคิดของมนุษย์

1.3 การค้นพบทางวิทยาศาสตร์นำไปใช้เป็นประโยชน์ เช่น มีการดัดแปลงพลังไอน้ำ และคิดค้นประดิษฐ์เครื่องจักรใหม่ ๆ ซึ่งเพิ่มอำนาจในการผลิตได้มาก การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ว่า การปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งเกิดขึ้นในประเทศอังกฤษเป็นแห่งแรกในครึ่งหลังของศตวรรษที่ 18

¹Mary B Humphreys, et al *Industrial Revolution Alien and Unwin, 1976*

1.4 ปฏิกริยาต่ออุดมสมัยใหม่เนื้ิความแตกต่างกันออกไป แต่ที่เห็นชัดคือในภาพยนตร์ของยอดอัจฉริยะตลกของโลกคือ ชาลลี ชาปLIN (Charlie Chaplin) ชื่่งในภาพยนตร์เรื่อง บุคใหม่หรือสมัยใหม่ (modern times) ได้แสดงให้เห็นถึงความลำบากของคนที่ต้องปรับตัวสู่ชีวิตในสังคมที่ผิดแยกไปจากเดิม สังคมยุคใหม่ควรจะต้องเผชิญกับการใช้เครื่องจักรเครื่องกลใกล้ต่าง ๆ

นักสังคมศาสตร์พยายามที่จะค้นหาด้านดีของการปฏิรูปอุตสาหกรรม ข้อคิดเห็นของแม็คซ์ เวเบอร์ สำคัญมาก

2. แรงผลักดันที่ก่อให้เกิดการปฏิรูปอุตสาหกรรม : ทัศนะของแม็คซ์ เวเบอร์

แม็คซ์ เวเบอร์ นักสังคมวิทยาเยอรมันมีความเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงในระบบความเชื่อทางศาสนาคริสต์ มีความสำคัญที่สุดต่อการทำให้เกิดการปฏิรูปอุตสาหกรรม ข้อเขียนของแม็คซ์ เวเบอร์ชื่อ จริยธรรมโปรเตสแตนต์และหัวใจของลัทธินายทุน² เป็นหนังสือที่ก่อให้เกิดการอภิปรายอย่างกว้างขวาง สาระแห่งความคิดของ แม็คซ์ เวเบอร์ มีดังนี้ การปฏิรูปทางศาสนา (Reformation) โดยมาร์ติน ลูเซอร์ (Martin Luther, 1483 - 1546) ทำให้เกิดมินิกายใหม่ในคริสต์ศาสนานี้ นิกายโปรเตสแตนต์ ซึ่งถือว่ามนุษย์จะต้องเกรงกลัวและมีความรับผิดชอบต่อพระผู้เป็นเจ้าโดยตรง คำสอนโปรเตสแตนต์ผิดกับศาสนาโรมันคาಥอลิก ซึ่งถือว่ามีพระเป็นสืบกลางระหว่างคนกับพระผู้เป็นเจ้า และคนสามารถล้างบาปได้

คำสอนโปรเตสแตนต์สอนให้คนระวังในเรื่องความประพฤติในโลกปัจจุบัน เพราะถ้าทำผิดไปแล้วจะไม่มีการแก้ตัวกับพระผู้เป็นเจ้าได้ คนธรรมดามาไม่มีทางรู้อนาคตของตนว่า เมื่อตายแล้วจะได้ไปอยู่ร่วมกับผู้อื่นในอาณาจักรของพระผู้เป็นเจ้าหรือไม่ ทั้งนี้ เพราะคำสอนโปรเตสแตนต์ โดยเฉพาะตามคำสอนของคาลวิน (Calvin, 1509 - 64) ที่เรียกว่าลัทธิคาลวิน (Calvinism) มีว่า พระผู้เป็นเจ้าได้กำหนดชะตาชีวิตของแต่ละคนไว้แล้ว (พรีเดสติเนชัน, predestination)

คำสอนของลัทธิคาลวินในเรื่องโชคชะตาที่กำหนดล่วงหน้า (พรหมลิขิต) แทนที่จะก่อให้เกิดผลในทางที่ทำให้บุคคลท้อถอย แม็คซ์ เวเบอร์ กล่าวว่า ยิ่งทำให้คนต้องการพิสูจน์

²Max Weber. *Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*. rev. ed.. Scribner. 1977

หรือต้องการทราบว่าพระผู้เป็นเจ้ากำหนดชีวิตคนไว้อย่างไร การจะรู้ได้เช่นนั้นถือว่าจะ pragmatic ในรูปของความสำเร็จในการดำเนินชีวิต

ผลของความเชื่อเช่นนี้ในทศนะของเวเบอร์ ก็คือ ทำให้บุคคลรู้สึกมีความรับผิดชอบต่อตนเอง (individual responsibility) ในการดำเนินชีวิตแทนที่จะให้คนอื่นหรือสังคมรับผิดชอบหรืออ้างบัญกรรม บุคคลมีความรู้สึกว่าอนาคตของตนอยู่ในอำนาจของตนที่จะแก้ไขและเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง

เวเบอร์ กล่าวว่า คำสอนของนิกายโปรเตสแตนต์ ตามลัทธิคาลวิน มีความสัมพันธ์กับแนวความคิดของลัทธิปีจเจกชนนิยม (เน้นคุณค่าของมนุษย์แต่ละคน) และนำไปสู่การขยายตัวของลัทธิเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (เน้นการประกอบการโดยเอกชน)

บุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเองและต้องการพิสูจน์ตนเองว่าเป็นคนของพระผู้เป็นเจ้า (คือ โดยการประกอบการ คือ ร่ำรวย) จะต้องดำเนินชีวิตด้วยการควบคุมตนของสูง รู้จักในการทำงานหนักและรู้จักประหยัด เพื่อจะได้มีทรัพยากรไว้ใช้ประโยชน์ในโอกาสหน้า

เวเบอร์เชื่อว่ามีความสัมพันธ์กันระหว่างคำสอนดังกล่าวกับการผลักดันให้เกิดระบบอุตสาหกรรมขึ้น

3. ฐานะของระบบอุตสาหกรรม : บทบาทของผู้ประกอบการ

ในระยะแรกของการปฏิวัติอุตสาหกรรม ผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดได้แก่ ผู้ประกอบการ หรือผู้เริ่ม ในการลงทุน (ภาษาฝรั่งเศสเรียกว่า entrepreneur)

การเป็นผู้ประกอบการต้องฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ เพราะในสมัยนั้นอุตสาหกรรมยังเป็นของใหม่ และยังไม่ได้รับการยอมรับจากบุคคลต่าง ๆ ในสังคม เช่น จากบรรดาขุนนาง จากการศาสนา และจากนิติธรรมชาติ ไป

สมัยนั้นยังถือว่าการร่ำรวยโดยการที่มีที่ดินมาก ๆ เป็นของมีเกียรติ ผู้ประกอบการพยายามดำเนินชีวิตตามค่านิยมใหม่ คือการประสบผลสำเร็จในการการตัดและอุตสาหกรรม ผู้ประกอบการต้องรู้จักควบคุมใจตนเองไม่ให้ฟุ่มเฟือย มีการข่มอารมณ์และเน้นการรู้จักใช้เหตุผลหรือการปฏิบัติตน เริงครรภนัย (rational behavior)

4. กรรมการในบุคคลากรกรรม

ในยุคกลางของยุโรป การเกษตรอาศัยผู้ที่ใช้แรงงานตามท้องไร่ ท้องนา เมื่อการปฏิวัติอุตสาหกรรมเกิดขึ้นจำเป็นต้องใช้แรงงาน วิถีชีวิตของผู้ทำงานแตกต่างออกไป

4.1 วิธีทำงานแตกต่าง

ในการทำงานในระบบอุตสาหกรรมต่างกับการทำงานในระบบเกษตรกรรม กล่าวคือ กรรมกรจะต้องทำงานตามเวลาและเป็นไปตามแผนที่กำหนดขึ้นเพื่อให้เกิดการประสานกับงานของผู้อื่น ทุกคนจะต้องเข้าใจและทำหน้าที่ของตนในระบบการแบ่งงานและจะต้องยอมรับพึงคำสั่งของผู้ควบคุม มีฉะนั้นการผลิตแบบโรงงานจะดำเนินไปไม่ได้

ระบบการทำงานแบบนี้ยังเป็นสิ่งใหม่สำหรับคนส่วนใหญ่ในขณะนั้น ซึ่งเคยชินอยู่กับการทำงานตามสมัยแบบชาวนา หรือช่างฝีมือซึ่งเป็นนายตัวเอง การที่จะให้คนยอมรับระเบียบวินัยในการทำงาน จึงเป็นปัญหาใหม่สำหรับประเทศที่เริ่มต้นพัฒนาอุตสาหกรรม

4.2 สภาพการทำงานและค่าแรง

ในระยะต้นของการปฏิวัติอุตสาหกรรม ทุนและเทคโนโลยียังอยู่ในระดับต่ำ กรรมกรยังต้องเผชิญกับอันตรายจากสภาพการทำงานที่เลวและบัญชาค่าแรงต่ำ ในสภาพการทำงานขณะนั้นยังไม่มีมาตรการป้องกันต่าง ๆ เพื่อสุขภาพและความปลอดภัยของคนงาน

นอกจากนี้อีกความต้องการของนายทุนที่จะเอาเปรียบแรงงานกรรมกรแล้ว ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่า โรงงานในสมัยแรกยังไม่นี่ประส蒂ชิภาพและยังต้องการเงินทุนอีกมากเพื่อปรับปรุงและขยายกิจการ นายทุนจึงรู้สึกว่าตนไม่อยู่ในฐานะที่จะจ่ายค่าแรงและให้บริการต่าง ๆ แก่คนงานได้มากเท่าที่ควร

5. การปฏิวัติอุตสาหกรรมกับการกำเนิดของอุดมการณ์หรือลัทธิต่าง ๆ

5.1 การปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดอันทำให้เกิดขึ้นแตกต่างของสภาพความเป็นอยู่ของโลกร่วมปัจจุบัน ในระยะ 200 ปี นับตั้งแต่เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมได้เปลี่ยนแปลงไปมากกว่าการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเวลานับพัน ๆ ปีที่ผ่านมา ผลกระทบของการปฏิวัติอุตสาหกรรมมีทั้งใน 1) ทางการเมือง 2) เศรษฐกิจ 3) สังคม และ 4) กระบวนการเรียนประเทศไทยต่าง ๆ ทั่วโลก

5.2 ลักษณะเศรษฐกิจ ลักษณะการเมืองใหม่ ๆ ได้เกิดขึ้น ทฤษฎีต่าง ๆ ในสังคมได้เปลี่ยนไปซึ่งมีผลทำให้ระบบความเชื่อเดิมถูกตั้งข้อสงสัย แต่ละกลุ่มได้พยายามหาคำตอบเพื่อวินิจฉัยความหมายของการเปลี่ยนแปลงและสนับสนุนฐานะของตนในสังคม เช่น ฝ่ายนายทุนที่ริเริ่มการอุตสาหกรรมก็ต้องการได้เหตุผลสำหรับสนับสนุนอำนาจและฐานะของตนในสังคม

นักทฤษฎีต่าง ๆ เกิดขึ้นและความคิดเห็นของบุคคลเหล่านี้ได้กลายมาเป็นอุดมการณ์ซึ่งเป็นเหมือนมาตรฐานของกลุ่มบุคคลในการต่อสู้ป้องกันและรักษาผลประโยชน์ของตน

5.3 อุดมการณ์ต่าง ๆ ที่สมควรนำมาอ่าน ที่มีเช่น ลักษณ์ทุนนิยมกับลักษณ์การวินทางสังคม ลักษณ์ประชาธิปไตย และลักษณ์มาร์กซ์

6. อุดมการณ์ของลักษณ์ทุนนิยม (Capitalism)

ในยุคกลางเศรษฐกิจอยู่ในวงจำกัด ปลายสมัยกลางเริ่มมีการค้าขาย กิจกรรมทางเศรษฐกิจยังถูกควบคุมโดยฝ่ายผู้มีอำนาจอยู่ แต่ต่อมาได้มีแนวคิดใหม่คือ เสรีนิยมเชิงเศรษฐกิจ (Economic Liberalism) และนักทฤษฎีที่ริเริ่มแนวความคิดของอุดมการณ์นี้ คือ แอดัม สมิธ (Adam Smith, 1723 - 1790) ซึ่งเป็นนักเศรษฐศาสตร์ชาวสกอต

6.1 แอดัม สมิธ เขียนหนังสือชื่อ ความมั่งคั่งของชาติต่างๆ (The Wealth of Nations)³ หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงวิธีการที่จะเพิ่มพูนทรัพย์สินให้มากขึ้นในสังคม แอดัม สมิธ เชื่อว่าสังคมจะเจริญด้วยการยอมมีการแข่งขันอย่างเสรี เพราะบุคคลทุกคนรู้ว่าจะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และจะทำทุกอย่างเพื่อเพิ่มพูนผลประโยชน์ตนเองให้มากที่สุด

6.2 มือท่องไม่เห็นกับคุณภาพทางเศรษฐกิจ สมิธ กล่าวว่า การแข่งขันโดยเสรี โดยรัฐไม่เข้าไปควบคุมหรือแทรกแซงนอกจากการรักษาความสงบเรียบร้อยจะทำให้ทรัพย์สินในสังคมเพิ่มมากขึ้นสังคมมีความสมดุลตามธรรมชาติ ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากบุคคลจะดำเนินอาชีพแต่ในทางที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง

³Adam Smith. *The Wealth of Nations*, 2 vols. Dutton, 1978.

ในทศวรรษของแอดัม สミธ การทำงานของระบบเศรษฐกิจเปรียบเสมือนมือลึกลับ หรือมือที่น่องไม่เห็นอยู่เบื้องหลัง (invisible hand) ซึ่งค่อยรักษาความเป็นระเบียบและประโยชน์ส่วนรวมของสังคม

6.3 ทฤษฎีของสมิธ สนับสนุนลักษณะที่ดีของนายทุน แนวความคิดของสมิธเช่นนี้ตรงกับผลประโยชน์ของนายทุน ซึ่งต้องการเสริมสภาพในการดำเนินธุรกิจของตน นายทุนหรือผู้ประกอบการไม่ประสงค์ให้รัฐบาลชี้งอยู่ในอำนาจของชนชั้นผู้ดีเก่าเข้าควบคุม อีกทั้งยังต้องการล้มเลิกประเพณีเก่าและข้อห้ามทางศาสนาต่าง ๆ ซึ่งมีผลเป็นการจำกัดการแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ต้นเอง

แนวคิดของ แอดัม สミธ กล้ายเป็นอุดมการณ์ของลัทธิทุนนิยม และได้รับความสนใจในประเทศต่าง ๆ ที่การพัฒนาอุตสาหกรรมกำลังเริ่มต้น อุดมการณ์นี้รู้จักกันในชื่อ แลสเซ่ เฟร์ (laissez-faire) หรือระบบ ไกรไกร่ ก้า ก้า

7. แนวคิดของมัลต์สกันค่าแรงในลักษณะทุน

7.1 มัลต์ส (Malthus, 1766 - 1834) นักบวชชาวอังกฤษได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับปัญหาการเพิ่มของประชากร ซึ่งจะขยายตัวในอัตราเรขาคณิต คือ 2 เป็น 4 และ 4 เป็น 8 ในขณะที่ทรัพยากรของประเทศจะเพิ่มขึ้นในอัตราเลขคณิต ซึ่งข้ากวามากคือในอัตรา 2 เป็น 4 และ 4 เป็น 6

มัลต์ส กล่าวว่า ปัญหาการเพิ่มขึ้นของประชากรและการขาดแคลนที่ตามมาไม่ใช่ความรับผิดชอบของผู้มีอำนาจในสังคม เพราะถ้าคนทั่วไปไม่ใช้การควบคุมทางใจ เพื่อควบคุมจำนวนบุตรที่จะมีแล้ว ประชากรก็จะเพิ่มขึ้นเกินทรัพยากรเสมอ

7.2 สำหรับมัลต์ส เขายังไม่เห็นด้วยกับการเพิ่มค่าจ้างหรือการมีบริการทางสังคม-สังเคราะห์ ทั้งนี้เพราะเมื่อคนทั่วไปมีความเป็นอยู่ดีขึ้นก็จะมีลูกหลานมากขึ้นตามมา และก็จะทำให้ค่าจ้างตกลงอีก เพราะมีคนงานแข่งขันกันหางานทำมากขึ้น

7.3 ความคิดเห็นของมัลต์ส จึงสนับสนุนนโยบายของนายทุนที่ต้องการจ่ายค่าแรงต่ำ และไม่ยอมรับผิดชอบความเป็นอยู่ของกรรมกร และทำให้เห็นว่าการต่อสู้แข่งขันและปัญหาสังคมต่าง ๆ เป็นสิ่งธรรมดายในสังคม

8. แนวคิดของดาร์วินกับการสนับสนุนลักษณะทุน

ชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin, 1809 - 82) นักชีววิทยาชาวอังกฤษได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับจุด ปฐมเหตุแห่งลั่นเมืองชีวิต (Origin of Species)⁴ ดาร์วิน ได้เคยอ่านผลงานของมัลเชล เกี่ยวกับปัญหาประชากร เขายังได้แรงสนับสนุนในเรื่องการต่อสู้แข่งขันที่มีอยู่ระหว่างสิ่งมีชีวิตในสภาพธรรมชาติ และได้ตั้งข้อสมมติฐานว่าด้วย การเลือกสรรตามธรรมชาติ (natural selection) ซึ่งสำคัญต่อทฤษฎีวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต

8.1 ดาร์วิน ถือว่าการต่อสู้ระหว่างสิ่งมีชีวิตเกิดขึ้นเสมอในสภาพธรรมชาติเนื่องจาก มีการแย่งอาหาร อากาศและพื้นที่ซึ่งจำเป็นในการมีชีวิตอยู่ต่อไป สิ่งมีชีวิตตัวหนึ่หรือตระกูล ที่อ่อนแอจะถูกทำลายไป เนื่องจากไม่สามารถแข่งขันกับผู้อื่นได้ การแข่งขันระหว่างสิ่งมีชีวิต เพื่อการอยู่รอดทำให้มีการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ด้วยการเปลี่ยนแปลงทางชีววิทยาใน ร่างกายและความสามารถต่าง ๆ ของสิ่งที่มีชีวิตตระกูลนั้นอย่างช้า ๆ และเป็นเวลานานนับ เป็นพัน ๆ ปี หมื่น ๆ หรือแสนปี ผลแห่งการปรับตัวทำให้สิ่งที่มีชีวิตตระกูลนั้นมีความ เหماะสมกับสภาพธรรมชาติที่เป็นอยู่มากขึ้น

8.2 ทฤษฎีของดาร์วิน ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในหมู่บ้านนักทฤษฎีสังคม และนายทุนในสมัยนั้น เพราะเท่ากับเป็นการสนับสนุนระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นอยู่ ความคิดเรื่อง การต่อสู้เพื่อชีวิตอยู่ (struggle for existence) หรือ “ผู้รอดตายคือผู้ที่เหมาะสม หรือแข็งแรงที่สุด” (survival of the fittest) แสดงถึงความเหมาะสมของนายทุนหรือผู้ได้ตาม ที่มีทรัพย์สินและอำนาจในขณะนั้น

8.3 ทฤษฎีทางชีววิทยาของดาร์วิน ซึ่งได้มีการแปลงรูปมาเป็นทฤษฎีดาร์วินทางสังคม (Social Darwinism)

ผลจาก ทฤษฎีดาร์วิน ในทางสังคม ก็คือความเชื่อที่ว่าการแข่งขันหมายถึง ความ ก้าวหน้าในสังคม เช่นเดียวกับการต่อสู้ระหว่างสิ่งมีชีวิต โดยมีการปรับตัวและเกิดพันธุ์ใหม่ ซึ่งมีความแข็งแรงและเหมาะสมอย่างขึ้น

ผู้มีความสามารถในการแข่งขันควรได้รับประโยชน์ตอบแทน ผู้ที่ล้มเหลวที่ต้องยอมรับ ฐานะในสังคมโดยจะไปโทษผู้อื่นหรือระบบสังคมไม่ได้ ทฤษฎีดาร์วินถือว่าบุคคลเหล่านี้ ควรโทษตัวเองที่ไม่สามารถต่อสู้แข่งขันและปรับตัวเองให้เข้ากับภาวะสังคมได้

⁴The New American Desk Encyclopedia. (New American Library, 1984), p 535.

9. แนวคิดของ เออร์เบอร์ก สเปนเซอร์

นักทฤษฎีสังคมที่ได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีวิวัฒนาการของดาร์วิน มีหลายคนรวมทั้ง เออร์เบอร์ก สเปนเซอร์ ชาวอังกฤษ สเปนเซอร์ เชื่อว่าการปรับปรุงปฏิรูปสังคมจะไม่เกิด ประโยชน์อันใดเพรำมุชย์ไม่สามารถเปลี่ยนวิถีทางของการวิวัฒนาการอย่างที่ดาร์วินได้ กล่าวถึงไว้ได้ การแข่งขันและการวิวัฒนาการมีอยู่ในสภาพธรรมชาติ สเปนเซอร์ กล่าวว่า มนุษย์จะต้องปรับปรุงแก้ไขฐานะของตนเอง รัฐบาลไม่สามารถช่วยเหลือโดยการออกกฎหมาย หรือให้บริการสังคมสองคราเดียวกัน

ทฤษฎีของมัลเช็ส ดาร์วิน และสเปนเซอร์ได้รับการสนับสนุนจากนายทุน เพราะ สนับสนุนให้รัฐมีนโยบายปล่อยเสรี ซึ่งการปล่อยเสรีเช่นนี้เป็นการลดบทบาทผู้มีอำนาจ ทางการเมือง

10. การปฏิวัติอุตสาหกรรมและความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยในระดับต้น

การปฏิวัติอุตสาหกรรมมีผลในทางเศรษฐกิจดังได้กล่าวมาแล้ว และมีผลกระทบ ทางการเมือง ลักษณะเศรษฐกิจแห่งเสรีนิยมมีอิทธิพลต่อความคิดเชิงประชาธิปไตย

10.1 การปกครองแบบสมบูรณ์ monarchy ถูกมองว่าเป็นการปกครองแบบกดขี่ และเป็นชนวนให้เกิดการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศสในปี 1789 ซึ่งลัมการปกครองแบบกษัตริย์มี อำนาจสูงสุด

10.2 ความคิดเรื่องประชาธิปไตยมีมาร์ตังแต่สมัยกรีกยุคโบราณ แต่ได้ลดความสำคัญ ลงในช่วงจักรวรรดิโรมัน ต่อมาในยุคกลางของยุโรปแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยยังมีอยู่บ้าง ภายหลังยุคกลางและเริ่มเข้าสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรมนั้น ได้มีข้อเขียนของนักคิดหลายคน เช่น รุสโซในฝรั่งเศสและจอห์น ล็อก ในอังกฤษ

10.3 การเป็นประชาธิปไตยในทางปฏิบัติ ความคิดเชิงประชาธิปไตยมีการนำไป ปฏิบัติตัว กล่าวคือการปกครองในยุโรปและสหรัฐอเมริกาได้เปลี่ยนแปลงไปในทางขยาย สิทธิให้บุคคลกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมได้เข้าไปมีส่วนในการปกครองประเทศ

10.4 การขยายสิทธิสู่ผู้มีอาชีพเป็นพ่อค้า และเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทำให้ผู้คนมี อำนาจ ได้แก่ ขุนนางหรือชนชั้นผู้ดีเก่าในอังกฤษและในประเทศยุโรปอื่น ๆ ต้องแบ่ง อำนาจให้ชนชั้นกลางพื้นที่หรือบูรgeoisie ในภาษาฝรั่งเศส)

บุ๊ชชีเป็นขั้นใหม่ซึ่งหมายรวมทั้งนายทุน พ่อค้า ผู้ประกอบวิชาชีพและคนชั้นกลาง ซึ่งมีทรัพย์สินและการศึกษา คนขั้นนี้กำลังมีจำนวนเพิ่มขึ้นในสังคมพร้อมกับการขยายตัวของการเศรษฐกิจ ในภายหลังขั้นกรรมปีได้รับการยอมรับว่าเป็นฐานันดรที่สามคือเป็น “ผู้มีฐานะ” สำคัญๆ ในสังคมนอกจากนักวาชและขุนนาง

10.5 การขาดสิทธิของผู้ใช้แรงงาน สตรีและกรรมกรยังได้รับสิทธิในการเมือง สิทธิในการรวมกันเป็นสภาพแรงงาน เพื่อต่อรองกับนายจ้างและรักษาประโยชน์ของตนเอง ก็ยังไม่ได้รับการยอมรับในระยะเริ่มต้นแห่งการปฏิวัติอุตสาหกรรม

10.6 ประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในระยะต้นจึงอยู่ในรูปจำกัด “ไม่เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงในความหมายปัจจุบัน ซึ่งให้สิทธิทุกคนทางการเมืองเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงฐานันดรหรือเพศ

10.7 ต่อมาเมื่อมีการต่อสู้เรียกร้องมากขึ้น จึงมีการขยายสิทธิทางการเมืองไปยังทุกบุคคลในสังคม นักกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิประชาธิปไตยในสมัยนั้นมี เช่น เอดมันด์ เบอร์ค (Burke) เจรémie เบเน็ม (Bentham) และจอห์น 狷จัตมิลส์ ในประเทศอังกฤษ และ เดอ ทอคเกอวิลล์ ในประเทศฝรั่งเศส

ณ ที่นี่จะกล่าวเกี่ยวกับ เดอ ทอคเกอวิลล์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการก่อให้เกิด สิทธิพหุนิยม ในระบบประชาธิปไตย

11. ผลงานของ เดอ ทอคเกอวิลล์

เดอ ทอคเกอวิลล์ เป็นเชื้อสายขุนนางชาวฝรั่งเศส ซึ่งครอบครัวของเขายังได้รับผลกระทบจากการปฏิวัติใหญ่ในปี ค.ศ. 1789 เขายังเป็นนักสังเกตการณ์ที่เฉียบแหลม เขามองเห็นว่าแนวโน้มในอนาคตคือ การมีอำนาจทางการเมืองของคนทั่วไปในสังคม ซึ่งรวมทั้งคนใช้แรงงาน

11.1 ทอคเกอวิลล์ เชื่อว่าประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นและจะขยายตัวโดยไม่มีสิ่งใดขัดขวางได้ ประชาธิปไตยเป็นคลื่นแห่งอนาคต

11.2 ทอคเกอวิลล์ มีทัค嫩ะว่าเมื่อคนส่วนใหญ่ คือจากทุกระดับเข้ามามีอำนาจแล้ว ความเจริญต่างๆ ในสังคม โดยเฉพาะความเจริญทางศิลป วัฒนธรรม ซึ่งแต่ก่อนชนชั้นผู้ดีเก่าเป็นผู้คิดค้นและรักษาไว้จะหยุดชะงักและเสื่อมลง คนส่วนใหญ่อาจมีสนิยมต่ำและไม่มีความสนใจในเรื่องเหล่านี้และสนิยมกล้ายเป็น “สนิยมแบบโลล” คือ พื้นๆ

11.3 ประชาธิปไตยยอมส่งเสริมคนส่วนใหญ่แต่คนส่วนใหญ่ก็อาจตกเป็นท้าทายของ อารมณ์ และถูกปลุกปั่นยุ่ง ซึ่งจะทำให้สังคมเกิดความไม่สงบเรียบร้อยอันจะกลายเป็น “ทocracy ของเสียงข้างมาก” (tyranny of the majority) หากเป็นเช่นนั้นเศรษฐกิจในระบบ ประชาธิปไตยจะหมดไป

11.4 ในสมัยของ เดอ ทอคเกอวิลล์ (คริสต์แกรนด์องค์ตัวรัฐที่ 19) ระบอบประชาธิปไตยได้ลงรากฐานมั่นคงแล้วในสหรัฐอเมริกา ในระยะนั้นประเทศในยุโรปกำลังประสบ ปัญหาอย่างมากภายใน

ทอคเกอวิลล์ ได้มีโอกาสศึกษาการทำงานของระบบประชาธิปไตยในสหรัฐอเมริกา และได้ให้ความเห็นหลายประการเกี่ยวกับเงื่อนไขของความสำเร็จของประชาธิปไตย

11.5 ทฤษฎีของทอคเกอวิลล์ ต่อมาเรียกว่าเป็นประชาธิปไตยแบบกลุ่มหลักหลาย หรือแบบพหุนิยม (Pluralist Democracy) นักวิชาการซึ่งทำการวิเคราะห์เกี่ยวกับพลังหลักหลาย ในประชาธิปไตยยุคร่วมสมัยได้แก่ รอเบอร์ต เอ. ดาห์ล⁵

12. เงื่อนไขประชาธิปไตยตามแนวคิดของทอคเกอวิลล์

ทอคเกอวิลล์เป็นผู้มีความคิดลึกซึ้งเกี่ยวกับสาเหตุแห่งการเป็นประชาธิปไตย ที่มี เสถียรภาพดังปรากฏใน “โลกใหม่” หรือ ในสหรัฐอเมริกาที่เขาได้เห็นมา

เหตุที่ประชาธิปไตยอง Kong ในสหรัฐอเมริกาตามทัศนะของทอคเกอวิลล์ เป็นเรื่อง 1) ทางนามธรรม และ 2) ทางรูปธรรม เงื่อนไขทาง นามธรรม เกี่ยวกับการมีสหจิตและ เงื่อนไขทาง รูปธรรม เป็นเรื่องของปรากฏการณ์แห่งการมีสังคมและพหุนิยม

12.2 เงื่อนไขทางนามธรรม เงื่อนไขนี้ได้แก่การที่สมาชิกในสังคมต้องมีความรู้สึก ผูกพันกับทางจิตใจ รู้สึกมีจุดหมายปลายทางในชีวิตร่วมกัน สมาชิกในสังคมจะต้องมีความรู้สึก ผูกพันกับทางจิตใจ อย่างเดียวกัน คือมีสหจิตหรือฉันทานุมัติ

ฉันทานุมัติ คือ ความเห็นคล้าย ๆ กัน มีในเรื่องต่าง ๆ เช่น

12.1.1 ยอมรับว่าศาสตร์มีคุณค่า

12.1.2 มีความรู้สึกมีจุดหมายปลายทางในชีวิตร่วมกัน คือมีสหจิตหรือฉันทานุมัติ 2) ความเสมอภาค 3) เชื่อในการแข่งขันกันอย่างยุติธรรม (fair play) เป็นต้น ๆ ฯลฯ

⁵Robert A. Dahl, *Polyarchy: Participation and Opposition*. Yale University Press, 1971; *Democracy in the United States*, 4th ed., Rand, 1981; *Preface to Democratic Theory*, University of Chicago Press, 1956.

ในทัศนะของ เดอ ทอดเกอวิลล์ การมีความเห็นตรงกันในเรื่องใหญ่ๆ จะช่วยป้องกัน ไม่ให้การขัดแย้งระหว่างบุคคลก่อตัวต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นเป็นธรรมชาติในสังคมประชาธิปไตย ขยายวงเขตออกไปจนเป็นอันตรายต่อการดำเนินอยู่ของประเทศ

12.2 เว้นไว้ประการที่สอง ได้แก่การที่ในสังคมประชาธิปไตยจะต้องรักษาอำนาจ ยึดสิ่งขององค์การต่างๆ ไว้ไม่ให้ถูกครอบงำโดยรัฐบาลกลาง องค์การต่างๆ นี้แสดงถึงความหลากหลาย (diversity or conflict) ได้แก่

12.2.1 ท้องถิ่นที่มีการปกครองตนเอง (local government)

12.2.2 สมาคมและองค์กรอิสระที่บุคคลธรรมดามีความสนใจร่วมกันช่วยกันจัดตั้งขึ้น

การที่มีองค์กรอิสระหรือสมาคมที่เกิดขึ้นโดยสมัครใจ และการปกครองท้องถิ่นจะสอนให้บุคคล 1) มีความสนใจในความเป็นไปของบ้านเมือง 2) รู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม หรือสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ อย่างที่เรียกว่ามีวิญญาณสาธารณะ นอกจากนี้ 3) ช่วยให้บุคคลมีความสามารถในการป้องกันรักษาผลประโยชน์ของตนเอง

13. การปฏิวัติอุตสาหกรรมกับแนวคิดสังคมนิยมของอังกฤษและของมาร์กซ์

การขยายตัวของอุตสาหกรรมในระบบนายทุนก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมหลายอย่าง กลุ่มบุคคลที่รับภาระหนักที่สุดก็คือ คนงานซึ่งไม่มีความรู้และทรัพย์สิน การต่อสู้เพื่อต่อสู้ชีวิตอยู่และความเป็นอยู่อย่างเรื้อรังแค้นทำให้เกิดแนวคิดที่จะแก้ไขสภาพเช่นว่านี้

แนวคิดที่โฉนดระบบทุนนิยมมาจากนักคิดสังคมนิยม แนวนี้มองปัญหาตรงข้ามกับนักเศรษฐศาสตร์ที่สนับสนุนลักษณะทุนนิยม

13.1 แนวคิดสังคมนิยมมีตัวต่างๆ กัน สังคมนิยมแบบเฟเบียนของอังกฤษ (Fabian Socialism)⁶ ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงโดยวิธีการประชาธิปไตย และโดยค่ายเป็นค่ายไปและไม่มีการใช้กำลังรุนแรง

13.2 สังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ มาร์กซ์สร้างทฤษฎีของเข้าขึ้นจากประสบการณ์ในยุโรปตะวันตก ซึ่งในขณะนั้นเป็นระบบนายทุนอุตสาหกรรม (ในรากลางศตวรรษที่

⁶ Fabian Socialism เริ่มจากสมาคมเพื่อเปลี่ยน ซึ่งมีการจัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1884.

19) มาร์กซ์เชื่อว่าการขัดกันระหว่างชนชั้นนายทุนและชนชั้นกรรมมีชีพจรรุนแรงมากที่สุด ในสังคมที่การอุตสาหกรรมเจริญที่สุด มาร์กซ์ทำนายว่าการปฏิรัติของคอมมิวนิสต์จะเกิดขึ้นในประเทศยุโรปตะวันตกก่อนประเทศอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะการอุตสาหกรรมเจริญมาก ส่วนประเทศอื่น ๆ ยังหนักไปทางเกษตรกรรม

13.3 มาร์กซ์สนับสนุนให้ชนชั้นกรรมมีชีพทั่วโลกรวมกันใช้กำลังเข้าทำการปฏิรัติ ล้มล้างระบบทุนนิยมและสร้างระบบสังคมนิยมแบบมาร์กซ์ขึ้นมาแทน ในระบบสังคมนิยม กรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในเครื่องมือประกอบการผลิต ซึ่งมาร์กซ์ถือว่าเป็นที่มาแห่งความข้อข่ายต่าง ๆ จะเปลี่ยนไปเป็นของรัฐ การแบ่งแยกเป็นชนชั้นต่าง ๆ จะหมดไปและในที่สุด แม้แต่รัฐซึ่งทำหน้าที่ควบคุมและแบ่งแยกมนุษย์ออกเป็นประเทศต่าง ๆ ก็จะถูกตัดขาดไปด้วย เพราะไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป แนวคิดของมาร์กซ์นี้ตรงกับลัทธิอรูญนิยม ซึ่งถือว่าไม่ควรมีรัฐหรือไม่ควรมีประเทศ

14. การปรับตัวทางเศรษฐกิจและสังคมช่วงหลังในระบบทุนนิยม

มาร์กซ์ เชื่อว่าระบบทุนนิยมจะอยู่ไม่ได้นานและทำนายไว้ว่าพวกราษฎรจะถูกทำลายแต่การทำนายที่มาร์กซ์กล่าวไว้ไม่เป็นความจริง

14.1 ระบบอุตสาหกรรมเป็นการเปลี่ยนวิถีชีวิตและฐานะของบุคคลในสังคม ผู้ที่ต้องรับภาระหนักในระยะต้นก็คือ ชนชั้นกรรมมีชีพซึ่งต้องฟังคำสั่งจากผู้อื่นและรับค่าแรงเท่าที่นัยจ้างจะให้

ในยุโรปตะวันตก นายจ้างได้แก่ เอกชนธุรกิจ ซึ่งต้องສละความฟุ่มเฟือยส่วนตัวโดยการเอากำไรที่ได้รับจากอุตสาหกรรมของตนไปลงทุนขยายกิจการให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น

ในรัสเซียซึ่งใช้วิถีการคอมมิวนิสต์ นายจ้างได้แก่รัฐ ซึ่งใช้อำนาจบังคับชนชั้นกรรม และชารนาให้ทำงานตามที่รัฐบาลสั่ง เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลเองก็ถูกควบคุม

14.2 เมื่ออุตสาหกรรมลงรากฐานมั่นคงแล้วความเดือดร้อนค่อย ๆ ลดลงไป ระบบทุนนิยมในยุโรปตะวันตกและสหรัฐอเมริกาได้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว ทรัพย์สินและตำแหน่งงานได้เพิ่มขึ้นอย่างมหาศาล ซึ่งทำให้ฐานะความเป็นอยู่เฉลี่ยของคนทั่วไปสูงขึ้น อัตราค่าจ้างแรงงานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และสภาพการทำงานได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น

14.3 ความคิดเกี่ยวกับการจัดบริการสังคมส่งเคราะห์ต่าง ๆ ก็เปลี่ยนแปลงไป เดิม เชื่อว่าการให้ความส่งเคราะห์แก่กรรมจะทำให้เกียจคร้านและผิดหลักการของลัทธิปัจเจก-บุคคลซึ่งย้ำความรับผิดชอบต่อตัวเอง

ในสมัยต่อมา การสังคมสังเคราะห์ หรือที่เรียกันว่า “สวัสดิการทางสังคม” ได้ถือ กันว่าเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้ เพราะเห็นว่าการบริหารงานย่อมมีข้อบกพร่องเสมอ ย่อมทำให้นางค้าไม่สามารถช่วยเหลือได้ เช่น ประสบภัยธรรมชาติ การว่างงาน การประสบอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วย ฯลฯ

14.4 ปัจจุบันถือว่าการจัดบริการทางสังคมต่าง ๆ เป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของรัฐ แนวคิดเกี่ยวกับ “รัฐสวัสดิการ” (Welfare State) ได้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ทั้งนี้ เพราะถือว่า ความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจจะต้องส่งผลให้คนทั่วไปได้รับผลประโยชน์ ไม่ใช่เฉพาะนายทุน

15. การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองช่วงหลังครรชนิยม

เมื่อระบบทุนนิยมหยั่งรากลงอย่างมีเสถียรภาพพอควรแล้ว มีผลสำคัญใน 1) การขยายสิทธิในการหาเสียงเลือกตั้ง และ 2) การมีสหภาพแรงงาน

15.1 การขยายสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งไปยังผู้มีรายได้น้อยและผู้มีการศึกษาน้อย ดังนั้น รัฐบาลเริ่มทดสอบภาพแห่งการเป็นผู้ดูแลของคนกลุ่มได้กู้มหนึ่ง ก่อตัวคือ รัฐบาลเริ่มกลายเป็นรัฐบาลของ “ปวงชน” มากยิ่งขึ้น

15.2 การมีสิทธิของกรรมกรในการรวมกันเป็น สหภาพแรงงาน เพื่อต่อรองกับนายจ้าง และพิทักษ์ผลประโยชน์ของตน ได้รับการยอมรับในประเทศต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

ในระยะเริ่มต้นระบบอุตสาหกรรมเคยเชื่อว่าสหภาพแรงงานจะเป็นอันตรายต่อความสงบสุขของสังคม เพราะเกรงว่ากรรมกรที่รวมตัวกันอาจไม่ยอมทำงาน ต่อมา ความเชื่อ เช่นนี้ก็ได้เปลี่ยนแปลงไป สาเหตุเป็นเพราะได้พบว่ากรรมกรที่รวมกันเป็นองค์กรถูกต้องตามกฎหมายมักมีการควบคุมตนเองดีกว่ากรรมกรที่อยู่เป็นอิสระ และการเจรจาต่อรองกับฝ่ายนายจ้างก็ทำได้ไม่ยากนัก โดยเฉพาะสหราชอาณาจักร ทั้งนี้เป็นเพราะมีการรับรองสิทธิของกรรมกรในการรวมตัวกันเจรจาต่อรองกับนายจ้าง

ประเทศที่ไม่ยอมรับฐานะของสหภาพแรงงาน เช่น ฝรั่งเศส ซึ่งจังหวะทั้งหลัง สมรรถนะโลกครั้งที่ 2 นายจ้างก็ไม่ยอมต่อรองกับกรรมกร มักประสบภัยจากทางการเมือง

16. การเปลี่ยนแปลงช่วงหลังบุคคลอุตสาหกรรม: ด้านการเก็บภาษี

เมื่อความเจริญทางอุตสาหกรรมมีมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการจัดเก็บภาษี

16.1 มีการเริ่มเก็บภาษีแบบก้าวหน้า (progressive income tax) โดยมีการเก็บภาษีคนที่มีรายได้และทรัพย์สินมากขึ้นตามส่วน (graduated income tax) คือ สำหรับมีรายได้เป็นเงิน 1,000 บาทต่อเดือน อาจเก็บภาษี (โดยสมมติ) 10% แต่สำหรับรายได้ 3,000 บาท อาจเก็บ 20% และสำหรับรายได้ 10,000 บาท อาจเก็บ 40% เป็นต้น

16.2 มีการเก็บภาษีทรัพย์สินและรายได้ที่ได้มาง่าย ๆ เช่น หมวด หรือรายได้ที่ได้มาเพื่อราคาที่ดินที่สูงขึ้น โดยการมีถนนผ่าน เป็นต้น

16.3 แนวคิดแห่งการเก็บภาษีคือ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้นในสังคม ในระบบเศรษฐกิจแบบเสรีความแตกต่างระหว่างรายได้ของบุคคลต่าง ๆ จะมีอยู่เสมอ การใช้นโยบายภาษีแบบก้าวหน้าจึงทำให้ความแตกต่างดังกล่าวอยู่ในขอบเขตจำกัด หากวัสดุไม่เข้าแทรกแซงโดยวิธีการต่าง ๆ แล้ว ผลกระทบของการแบ่งขั้นอย่างเสรีจะเป็นไปในทางที่ทำให้ “คนรวยรายชื่อ” และ “คนจนลง” เสมอ ทั้งนี้ เพราะบุคคลมีความสามารถและโอกาสไม่เท่าเทียมกันมาแต่เริ่มต้น

16.4 การเก็บภาษีคนที่มีรายได้มากที่สังคมเห็นว่าเกิดความจำเป็น ทำให้รัฐบาลมีเงินใช้จ่ายในการพัฒนา และทำให้สังคมใกล้อุดมคติของประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น โดยนายสร้างความเท่าเทียมกันโดยทางภาษีนี้ ได้ปฏิบัติอยู่ในประเทศประชาธิปไตย โดยเฉพาะในอังกฤษและสหรัฐอเมริกา

17. ทฤษฎีการกํารช์และระบบนายทุนแบบเดินกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป : แนวโน้มสู่เศรษฐกิจแบบผสม

การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ทฤษฎีคอมมิวนิสต์ของมาร์กซ์ถูกระสลาย ลัทธิทุนนิยมในรูปเดิมที่พูดถึงการเอาเปรียบโดยฝ่ายนายทุนได้แปรสภาพไป เพราะการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เช่น

17.1 รัฐมีบทบาทมากยิ่งขึ้นในการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจ เพื่อความเป็นธรรม เช่น ด้วยการ 1) เก็บภาษีแบบก้าวหน้า 2) การให้การศึกษาแบบให้เป็นภาระแก่ผู้มีรายได้น้อย

17.2 พรุ่งนี้เมืองซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งแต่เดิมมีการยึดมั่นในอุดมการณ์อย่างแน่นแฟ้นอันทำให้เกิดการประท้วงระหว่างพรัคคอย่างชัดแจ้ง เริ่มมีความขัดแย้งกันน้อยลง

พรรคที่เคยถืออุดมคติในสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลก็เริ่มยอมรับความคิดบางอย่างของลัทธิสังคมนิยม ตัวอย่างคือ เริ่มยอมรับว่าควรเก็บภาษีคนรวย ควรให้รัฐเข้าควบคุมและเป็นเจ้าของอุตสาหกรรมบางอย่างและการประกันสังคม ฯลฯ

พรรคที่มีอุดมการณ์สังคมนิยมบาง部分มีแนวความคิดกว้างขวางขึ้น คือมีการเปลี่ยนนโยบายที่ถือว่ารัฐจะต้องเป็นเจ้าของอุตสาหกรรมทุกอย่าง ลดความเชื่อที่ว่าจะต้องมีการต่อสู้ระหว่างชนชั้น เลิกสนับสนุนการใช้กำลังหรือการกระทำการปราบปรามแรงเพื่อสิทธิของคนงาน นอกจากนี้พรรคสังคมนิยมบาง部分ได้เริ่มเห็นความจำเป็นของสถาบันและประเพณีเก่า ฯลฯ

17.3 ระบบนายทุนในรูปเดิมล้าสมัย เพราะไม่สามารถควบคุมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ สำหรับระบบสังคมนิยมตามทฤษฎีก็เป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติ เพราะรัฐไม่สามารถเข้าเป็นเจ้าของและควบคุมธุรกิจอย่างได้ผล เว้นเสียแต่ว่าจะใช้วิธีผดุงการซึ่งจำกัดเสรีภาพของบุคคล

17.4 การเปลี่ยนแปลงได้สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งความเป็นทุนนิยมตามทฤษฎีไม่มีต่อไปแล้วและสังคมนิยมแบบเครื่องครัวตามตาราก์ผ่อนคลายลงไป

17.4.1 ในยุโรปตะวันตกและสหรัฐอเมริกา เศรษฐกิจเป็นรูปผสม (mixed type) แบบผสม คือคละกันระหว่างส่วนที่นายทุนและที่เป็นสังคมนิยมส่วนที่เป็นนายทุนคือให้เอกชนประกอบการทางเศรษฐกิจเอง ส่วนที่เป็นสังคมนิยมคือ รัฐควบคุมในด้านมาตรฐานคุณภาพและราคา

17.4.2 ในประเทศไทยนิยมคอมมิวนิสต์ ซึ่งยึดสังคมนิยมแบบมาร์กซิสต์ เช่น จีนก็เริ่มผ่อนคลายการเป็นเจ้าของกิจการต่าง ๆ โดยรัฐบาล ทั้งนี้ประจักษ์ชัดในรัฐบาลของเต็งเสี่ยวผิง ซึ่งเริ่มให้เอกชนมีบทบาทในการประกอบการต่าง ๆ มา กว่า 10 ปี

18. การเปลี่ยนแปลงในรูปของพรรคการเมือง อุดมการณ์กล้ายกันมากยิ่งขึ้น (ทฤษฎีแห่งการบรรจบกัน)

18.1 การพัฒนาระบบเศรษฐกิจสังคมในช่วงหลังของการปฏิวัติอุตสาหกรรม มีผลต่อสภาวะทางพรรคการเมืองด้วย พรรคการเมืองอาจจะอ้างตนเอกว่ามีนโยบายไม่เหมือนกับพรรคอื่น ๆ แต่ความแตกต่างเป็นเรื่องประวัติความเป็นมาในอดีตต่างกัน ซึ่งเป็นผลให้แต่ละพรรค มีการย้ำหนักมากน้อยในเรื่องต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน ตัวอย่างคือในสหรัฐอเมริกา พรรคปรับลิกันเน้นเสรีภาพของธุรกิจเอกชน เดโมแครท ย้ำความจำเป็นที่รัฐจะต้องเข้าควบคุม

18.2 ในทางปฏิบัติไม่มีข้อแตกต่างกันมาก ระหว่างพรรคการเมืองใหญ่ๆ สาเหตุ เป็นเพราะความจำเป็นที่จะหาเสียงสนับสนุนให้มากที่สุด ซึ่งผลก็คือจะต้องดำเนินนโยบาย กลาง ๆ ที่คนทั่วไปพอใจ

อุดมการณ์ของพรมภกผ่อนคลายลงมา มีสภาพเป็นกลาง ๆ คือ “ไม่รุนแรงแบบสุดโต่ง ลักษณะที่เกิดขึ้นเรียกว่าเป็น “การสิ้นสุดแห่งอุดมการณ์” (The end of ideology) การสิ้นสุด แห่งอุดมการณ์หมายถึง การดำเนินถึงเรื่องการได้คะแนนสนับสนุนมากขึ้น แทนที่จะยึด “หลักการ” หรือ “อุดมคติ” ตามปรัชญาหรือหลักวิชาการ ผลก็คือทำให้เกิด “การบรรจบกัน” แห่งนโยบายของพรมคต่าง ๆ ในหลักการสำคัญ ลักษณะเช่นนี้บางท่านเรียกว่า “ทฤษฎีแห่ง การบรรจบกัน” (convergence theory)

18.3 ในระบบการเมืองที่เข้าสู่เสียงภาพแล้ว การเปลี่ยนพรมคการเมืองที่เข้าไปมี อำนาจมากไม่กระทบกระเทือนอย่างมากต่อวิถีชีวิตและผลประโยชน์ของกลุ่มนบุคคลต่าง ๆ พรมคที่เป็นฝ่ายแพ้โดยปกติยอมรับการผลัดเปลี่ยนแห่งอำนาจ ฝ่ายชนะก็ควรพิธิของ ฝ่ายแพ้อย่างที่เรียกว่าหลัก “เสียงส่วนมาก สิทธิของส่วนน้อย” (majority rule, minority rights)

18.4 การแข่งขันต่อสู้ทางการเมืองจึงไม่กลายเป็นปัญหาการแบ่งแยกภายใน การตัดแยก (การแบ่งแยกเป็นพรมค) อยู่ในกรอบแห่ง การสมานฉันท์ ระบบการเมือง เช่นว่า นี่ตรงตาม แนวที่ เดอ หอคเกอร์ลีย์ ได้เคราะห์ไว้ในเรื่องประชาธิบดีแบบกลุ่มหลักหลายคือ ยอม ให้มีความเห็นแตกต่างในวงกรอบแห่งกติกา

18.5 ตัวอย่างกรณีในประเทศที่มีเสียงภาพสูง ในอังกฤษและสหรัฐอเมริกา พรมคการเมืองแต่ละพรมคได้รับความสนับสนุนจากบุคคลแทนทุกฝ่ายในสังคม

18.5.1 ในอังกฤษ พรมคกรรมการมีสมาชิกซึ่งไม่จำกัดอยู่เฉพาะชนชั้นกรรมชีพ ในการเลือกตั้งก็ได้รับคะแนนเสียงจากชนชั้นกลางและชนชั้นสูงด้วย

18.5.2 ในสหรัฐอเมริกา พรมคเดโมแครตซึ่งตามประวัติเป็นพรมคของคนยากจน ก็มีผู้มีคังหลาดคนเป็นผู้นำ เช่น แฟรงคลิน ดี. รูสเวลต์ (Franklin D. Roosevelt) และ จอห์น เอฟ. เ肯เนดี้ (John F. Kennedy)

18.6 พรมคการเมืองที่หวังจะได้จัดรัฐบาลต้องได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่ายหรือ เกือบทุกกลุ่มในสังคม มิใช่แต่เพียงกลุ่มเด็กกลุ่มนหนึ่ง ความจำเป็นที่ทำให้พรมคการเมืองต้อง ขยายความสนใจออกไป และลดความยึดมั่นในอุดมการณ์ที่เคร่งครัดเสีย พรมคการเมือง จำต้องอะลี่มอถุยมากยิ่งขึ้น

18.7 บุกถิกราชของผู้สนับสนุนสำคัญยิ่งขึ้น เมื่อความแตกต่างในนโยบายของพระครามเมืองภายในประเทศตะวันตกลดน้อยลง คุณสมบัติหรือบุกถิกราชของผู้นำมีความสำคัญยิ่งขึ้น ในการดึงคะแนนเสียงให้พระครามเลือกตั้ง

การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งไม่นเน้นในเรื่องการแตกต่างในเรื่องนโยบายมากนัก แต่เน้นในเรื่องวิธีการเพื่อให้นโยบายหรือจุดประสงค์ได้ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ก็มักเป็นไปในรูปของการอวดอ้างสรรพคุณของผู้นำ

18.8 ระบบพระคือ ระบบใหม่การแบ่งอำนาจอยู่ แม้นโยบายของพระคราต่าง ๆ จะคล้ายกัน แต่ระบบพระการเมืองก็ยังคงมีอยู่ต่อไป เพราะเป็นกลไกสำคัญของการทำงานของระบบประชาธิปไตย

การเปลี่ยนอำนาจจากลับไปกลับมาระหว่างพระคราต่าง ๆ จะเกิดขึ้นเป็นธรรมชาติ เพราะตัวบุคคลในพระค่ายมีการเปลี่ยนอยู่เสมอ บางครั้งประชาชนอาจนิยมคนละผู้นำในพระบรมราชครั้งก็อาจจะเสื่อมความนิยม เมื่อมีการเปลี่ยนคนละผู้นำใหม่ การยอมรับระบบพระบรมราชย์ การเปลี่ยนแปลงมีเฉพาะในตัวบุคคล

19. การปฏิวัติในรัสเซีย

การปฏิวัติของคอมมิวนิสต์เกิดขึ้นใน ค.ศ. 1917 ในรัสเซีย ซึ่งเป็นประเทศล้าหลังในยุโรป ทั้งในด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมและระบบการปกครอง

การปฏิวัติครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าทฤษฎีของมาร์กซ์ไม่ถูกต้อง ทั้งนี้ เพราะมาร์กซ์ได้ทำนายไว้ว่าการปฏิวัติควรจะเกิดขึ้นในประเทศอุตสาหกรรม เช่น ในประเทศเยอรมนี เป็นต้น สาเหตุคงเป็นเพราะมีสภาพการณ์ที่แตกต่างออกไป ซึ่งเป็นเหตุผลทางประวัติศาสตร์

เหตุผลทางประวัติศาสตร์

รัสเซียมีประวัติความเป็นมาต่างกับประเทศในยุโรปตะวันตก สถาบันการเมืองของรัสเซียมีแบบบุคคลคนเดียวรวมอำนาจไว้โดยเด็ดขาด ตรงข้ามกับสังคมฟื้นฟูดัลของยุโรป-ตะวันตก ซึ่งอำนาจกระจายอยู่ที่เจ้าขุนมูลนาย

พระเจ้า沙ร์ (Czar) ควบคุมทั้งชาวไร่ ชาวนา และบรรดาขุนนางทั้งหลาย การรวมอำนาจของพระเจ้า沙ร์ทำให้เกิด ความไม่พอใจในหมู่บุคคลที่มีความคิดเห็นก้าวหน้า บุคคลเหล่านี้ส่วนใหญ่ได้แก่ปัญญาชน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากความคิดเห็นทางการเมืองที่เกิดขึ้นใน

ยุโรปตะวันตก ความคิดรุนแรงของมาร์กซ์ ตรงกับความต้องการของคนพากนีและเข้ากันได้กับวัฒนธรรมของรัสเซีย ซึ่งย้ำการใช้อำนาจเด็ดขาด

การปฏิวัติของคอมมิวนิสต์เกิดขึ้นในรัสเซีย ในปี ค.ศ. 1917 ในขณะที่รัสเซียสร้างกับฝ่ายเยอรมันในมหาสงครามโลกครั้งที่ 1

20. ผลของสังคրามโลกครั้งที่ 1: ลักษณะนิยมเข้มแข็งยิ่งขึ้น

สังครามโลกครั้งที่ 1 ได้ทำให้ความมุ่งหวังฝ่ายซ้ายที่จะสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียว กันระหว่างพระคสังคมนิยมและการรัฐในประเทศต่าง ๆ ไม่เป็นผลตามอุดมการณ์ของมาร์กซ์ กรรมกรทั่วโลกไม่ว่าจะอยู่ในประเทศใดมีผลประโยชน์และอนาคตร่วมกัน ศัต្រุของการรัฐ คือนายทุนทั่วไป เพราะฉะนั้นผู้นำพระคสังคมนิยมในยุโรปจึงแสดงตนว่าเป็นผู้ถือประโยชน์ ของ นานาชาติ สำคัญกว่าประโยชน์ของแต่ละชาติ

20.1 สังคมนิยมกับประโยชน์ของชาติ

เมื่อเกิดสังครามโลกครั้งที่ 1 ขึ้น พระคสังคมนิยมในประเทศต่าง ๆ ได้สนับสนุน รัฐบาลของตน และเรียกร้องกรรมกรซึ่งเป็นสมาชิกของพระคให้เสียสละทุกอย่างเพื่อ ประเทศชาติ ดังนั้น ความคิดเรื่องชนชั้นกรรมมาซีพทั่วโลก เป็นชนชั้นเดียวกัน และต้อง ช่วยเหลือกันจึงหมดความหมายไป

ข้อบกพร่องของอุดมการณ์ของมาร์กซ์คือ การมองไม่เห็นความสำคัญของลักษณะนิยม ซึ่งกำลังแพร่หลายในยุโรปในครั้งหลังของศตวรรษที่ 19

20.2 การเกิดขึ้นของประเทศใหม่

สังครามโลกครั้งที่หนึ่งเกิดขึ้นเพราะผลประโยชน์ของประเทศในยุโรปขัดกัน ความ ขัดแย้งระหว่างประเทศมีความสำคัญกว่าการขัดแย้งระหว่างชนชั้นภายในประเทศ

ผลของสังครามโลกครั้งที่หนึ่งทำให้เกิดระบบคอมมิวนิสต์ขึ้นในรัสเซีย และการ ตั้งประเทศใหม่ ๆ ขึ้นในยุโรปตะวันออกและคาบสมุทรบอลข่าน ชาตินิยมมีพลังมากขึ้นใน ประเทศที่แพ้หรือต้องเสียประโยชน์ไปในสังคราม

21. ผลต่อสังคมโลกครั้งที่ 1 : อำนาจรัฐสูงขึ้น

ความบันปวนภายในประเทศซึ่งเป็นผลของสังคมโลกครั้งที่ 1 และการแทรกซึมบ่อนทำลายของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในหมู่กรรมกรทำให้ผู้นำทางการเมืองกลัวการยืดอำนาจของพระคocomมิวนิสต์ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากโซเวียตรัสเซีย

21.1 ความไม่สงบทางการเมืองและความบันปวนทางเศรษฐกิจมีความรุนแรงที่สุดในเยอรมนี อันตรายจากโซเวียตรัสเซียซึ่งเป็นคู่แข่งขันเก่าและภัยคุกคามเปรียบโดยฝ่ายสัมพันธมิตรผู้ชั้นนำสังคมฯ ทำให้คนเยอรมันตัดสินใจเลือกยิตเลอร์และพระคานาซึมามีอำนาจ

21.2 อุดมการณ์ของ สักษินาชีวีฟาร์ฟาร์ชิตต์ คือชาตินิยมอย่างรุนแรง ถือว่าคนเชื้อชาติของตนวิเศษกว่าชาติอื่น และเป็นภาระหนักที่ของชาติตนที่จะต้องปกคล้องชาติอื่น วิธีการปกคล้องของพระคานาซึ่ไม่ต่างกับวิธีการของพระคocomมิวนิสต์ ซึ่งใช้วิธีการควบคุมเบ็ดเสร็จ มีการใช้กำลังกำจัดผู้ที่มีความเห็นแตกแยก ห้ามการตั้งพรรครการเมืองอื่น ๆ เข้า ควบคุมการดำเนินชีวิตส่วนตัวของประชาชน ควบคุมแรงงาน ยกย่องบุชผู้นำว่าทำอะไรไม่ผิด ๆ ลฯ

21.3 ระบบนาซีเกิดขึ้นในเยอรมนี ซึ่งมีกำลังผลิตอุตสาหกรรมสูงและประชาชนกำลังเดียดแคร้นประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรผู้ชั้นนำสังคมฯ เหตุการณ์จึงได้คลื่นลามไปในทางขัดแย้งระหว่างประเทศมากขึ้น จนในที่สุดนำไปสู่สังคมโลกครั้งที่สอง

21.4 การกำเนิดของระบบนาซีหรือแนวคิดขวาจัด ในประเทศอุตสาหกรรม เช่นเยอรมนี แสดงให้เห็นถึงการผิดพลาดในการท่านายของมาร์กซ์ ซึ่งคาดว่าเยอรมนีในฐานะประเทศอุตสาหกรรมจะกล้ายเป็นคอมมิวนิสต์ เพราะจะมีชนชั้นกรรมมาซึพในโรงงานต่าง ๆ มาก

22. อุดมการณ์ต่อต้านประชาธิปไตย : แรงผลักดันจากฝ่ายขวา

สักษินาชีวีฟาร์ฟาร์ชิตต์เป็นเป็นการคุกคามความมั่นคงของระบบประชารัฐโดยที่มาจากการฝ่ายขวาจัด อุดมการณ์ฟาร์ฟาร์ชิตต์ตรงข้ามกับอุดมการณ์ของประชาธิปไตยทุกอย่าง ยิตเลอร์และมุสโลินีต่อต้านการปกครองแบบประชาธิปไตยจะนำมาซึ่งความเสื่อมของมนุษยชาติ เพราะเข้าเชื่อว่าคนส่วนใหญ่ไม่มีความสามารถ

ลักษณะของสังคมพัฒน์มีดังต่อไปนี้

- 22.1 อำนาจอยู่ที่ผู้นำคนเดียวซึ่งเป็นผู้มีความสามารถพิเศษกว่ามนุษย์ธรรมชาติ และเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องเคารพและเชื่อฟังผู้นำ
- 22.2 มีความรู้สึกเรื่องชาตินิยมแรง
- 22.3 มีความเชื่อถือในเรื่องชาติธรรม เื้อชาติ และผิว มีอดีตและเกียร์กันคนกลุ่มน้อยอย่างรุนแรง โดยเฉพาะผู้มีเชื้อสายยิว
- 22.4 จำกัดสิทธิทางการเมืองของประชาชนเพื่อความมั่นคงของรัฐ
- 22.5 นิยมการใช้กำลังรุนแรงกำจัดบุคคลที่มีความเห็นตรงข้าม

23. บุคลิกอ่านนิยม

พวกรัฐนรนแรงฝ่ายขวาไว้อ้างว่าจำเป็นต้องจำกัดสิทธิของประชาชน เพื่อป้องกันประเทศให้พ้นจากการแทรกซึมป้อนทำลายของฝ่ายคอมมิวนิสต์ การปฏิบัติตามความคิดของบุคคลเหล่านี้ทำให้ความหมายของประชาธิปไตยหมดไป และเท่ากับเอารัฐของการของคอมมิวนิสต์มาใช้

ในการแสดงออกภายนอก ผู้นิยมขวาจัดไว้อ้างตัวเป็นนักศึกษาที่มีอุดมคติสูง หรือเป็นผู้ที่มีความรักชาติอย่างแรงกล้า แต่การวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์พบว่าบางคนมักมีบุคลิกภาพประเภทที่เป็นผู้มีปมด้อยในตัวเองหรือถูกอบรมให้ชอบการใช้อำนาจอย่างเด็ดขาด หรือมี บุคลิกแบบอ่านนิยม (authoritarian personality)⁷

24. การขยายตัวของลักษณ์คอมมิวนิสต์

อุดมการณ์พัฒน์มีความนิยมไปพร้อมกับการฝ่ายแพ้ของฝ่ายอักษะ (เยอรมนี, อิตาลี, ญี่ปุ่น) ในสงครามโลกครั้งที่สอง ในปัจจุบันการขัดกันอย่างรุนแรงดูจะมีขึ้นระหว่างอุดมการณ์ของฝ่ายคอมมิวนิสต์และฝ่ายเสรีประชาธิปไตย

24.1 สงครามโลกครั้งที่สองทำให้หลายประเทศซึ่งแต่ก่อนเคยเป็นอาณาจักรของมหาอำนาจตะวันตกได้รับเอกสารช พลังที่สำคัญที่สุดในประเทศเหล่านี้ คือ ชาตินิยมและอุดมการณ์ของสังคมนิยม ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้พยายามเข้าแทรกแซงป้อนทำลายการเมืองภายในประเทศเหล่านี้ เพื่อแฝ່วทางทางไปสู่การมีอำนาจของตน

⁷T.W. Adorno, et al. *Authoritarian Personality*, Norton, 1969.

24.2 ตามทฤษฎีมาร์กซ์ ประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอยู่ภายใต้จากการปฏิวัติของคอมมิวนิสต์มาก เพราะขั้นวิวัฒนาการยังอยู่ในระดับสังคมพิวัล ระบบนายทุนที่แท้จริงยังไม่เกิดขึ้น การเศรษฐกิจยังล้าหลัง

คอมมิวนิสต์ตามทฤษฎีมาร์กซ์ การปฏิวัติจะเกิดขึ้นในประเทศอุตสาหกรรมก่อน แล้วจะขยายมายังประเทศเหล่านี้ภายหลัง ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ทุ่มเทความพยายามเพื่อขยายอำนาจของตน ในประเทศเกิดใหม่ หรือประเทศที่กำลังพัฒนา

24.3 หลังจากได้เข้ามายึดครองประเทศต่าง ๆ ในยุโรปตะวันออกและสถาปนาระบบคอมมิวนิสต์ขึ้นมาตอนปลายสังคมโลกครั้งที่สองแล้ว รัสเซียพบว่าตนไม่สามารถสนับสนุนให้เกิดการปฏิวัติแบบคอมมิวนิสต์ในประเทศอื่น ๆ ในยุโรปตะวันตกได้สำเร็จ จึงได้ผุ่งความสนใจไปที่ประเทศกำลังพัฒนาในตะวันออก

24.4 การขยายอำนาจของคอมมิวนิสต์ต้องเผชิญกับพลังของชาตินิยม ซึ่งสามารถควบคุมพากคอมมิวนิสต์ไม่ให้มีอำนาจอย่างจริงจัง

คำถ้าบทที่ 5

- 1) บทบาทของผู้ประกอบการในการวางแผนระบบอุตสาหกรรมเป็นอย่างไร
- 2) “เสรีนิยมเชิงเศรษฐกิจ” คืออะไร
- 3) “ลัทธิدارวินทางสังคม” เกี่ยวกับแนวคิดแห่งทุนนิยมอย่างไร
- 4) จงอธิบายทัศนะของทฤษฎีเกียร์กับเงื่อนไขประชาธิปไตย
- 5) ทฤษฎีแห่งการบรรจุภัณฑ์หมายถึงอะไร มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับทฤษฎีมาร์กซ์อย่างไร หรือไม่
- 6) ทำไม่เจิงกันแล้วว่าในโลกยุคปัจจุบันในสังคมอุตสาหกรรม บุคลิกภาพของผู้สมควรรับเลือกตั้งมีความสำคัญเพิ่มขึ้นแทนที่จะเป็นความสำคัญอย่างยิ่งของอุดมการณ์หรือพรรคาเมือง
- 7) สมความโลกรังที่ 1 ได้ก่อให้เกิดผลอะไรที่มีความสำคัญทางสังคมวิทยาการเมือง
- 8) พลังชาตินิยม กับอุดมการณ์ฝ่ายซ้ายเข้ากันได้หรือขัดกันอย่างไร